

M O Z E K a jeho démoni

Každý kouč touží mít v týmu hráče, který je nesmírně charismatický a dokáže ostatní přesvědčit a strhnout. Hráče, který se nebojí a nenechá se rozptýlit, miluje svou hru a necítí strach ani bolest. Který jde soustředěně za vítězstvím, s úsměvem rozdává i přijímá rány, fintuje, mate protivníka a nakonec stejně udělá to, co si sám předsevzal. Který je zvyklý vyhrávat a vůbec nepřipouští, že by snad mohl vyhrát někdo jiný. Jen málokdo ale ví, že právě tohle jsou vlastnosti klinicky diagnostikovaného psychopata.

MICHAL BARDA

V prosincovém čísle Coache jsme na tomto místě hovořili o stavbě a zákracích lidského mozku a jeho vývoji z hlubin času. Mozek má své fyziologické zákonitosti, ale člověk je také zvíře společenské. Jeho přežití závisí na tom, jak se prosadí ve svém stádu, jaké v něm získá postavení a moc. Stádo silnému jedinci poskytuje ochranu a jeviště. Kultura, zvyklosti a zákony tvoří formální rámec lidské společnosti, jakousi na první pohled viditelnou hladinu rybníka; skrývají ale často, co se děje pod hladinou. Lidský mozek totiž v touze po přežití a moci ovládají také démoni.

Kanibal z Ajaxu

Luis Alberto Suárez Díaz je už dlouho jedním z nejlepších fotbalistů světa. Ze zaprášené uruguayské ulice se prokousal až na vrchol fotbalového světa. Mimo hřiště usměvavý mladý muž s milou tváří a živými očima, na hřišti elegantní a nebezpečný hráč. V roce 2010 dostal v nizozemské lize v dresu Ajaxu distanc na sedm zápasů, protože při utkání hryzl soupeře z Eindhovenu do ruky. Vysloužil si tím přízvisko „Kanibal z Ajaxu“ a přešel do Liverpoolu.

Tam v další sezoně dostal osmizápasový distanc za rasistické urážky soupeře z Manchesteru United. O dva roky později si od disciplinární komise anglické Fotbalové asociace vysloužil další trest na deset zápasů, tentokrát za kousnutí soupeře v duelu s Chelsea. A o další rok později v utkání mistrovství světa kousl v 80. minutě italského obránce Giorgia Chielliniho do ramene. Na hřišti nebyl potrestán, protože okamžitě po útoku padl na zem, teatrálně se svjel a filmoval zranění - míč byl jinde a rozhodčí akci neviděl.

Napadený Chiellini se kvůli nepotrestání rozčiloval a ztratil koncentraci, Uruguay o dvě minuty později vstřelila rozhodující branku utkání. Sedmadvacetiletý Suárez, celý jeho tým i trenéři po utkání kousnutí rozčileně popírali, přestože záznamy kamer na stadionu situaci jasně ukazova-

ly z několika úhlů. Suárez dál bezostyšně zapíral a tvrdil, že pouze ztratil rovnováhu, na soupeře upadl a sám se při tom zranil. Disciplinární komise FIFA mu nevěřila a dodatečně vynesla trest záka- zu činnosti na devět zápasů v reprezentaci a čtyři měsíce v klubu.

To ale byl útočník již hráčem Barcelony, která si u sportovního odvolacího soudu v Lausanne vymohla zmírnění klubového trestu. Money talks neboli Nechte mluvit prachy – nakonec je to jeden z nejlepších hráčů světa!

Suárez je známý i pro své mistrovské filmování faulů, kterým pro svůj tým často získává nezasloužené výhody. Přes opakované důkazy televizních kamer zůstává pro většinu uruguayských fandů i médií hrdinou, protože se tolikrát zasloužil o vítězství svého týmu. Nezáleží na tom, jak to ve skutečnosti bylo. Jeho vlastní stádo je mu vděčné a padnout ho nenechá.

Maska přičetnosti

V roce 1941 popsal americký psychiatr Hervey Cleckley v knize Maska přičetnosti své zkušenosti s pacienty na uzavřeném psychiatrickém oddělení. Kniha je považována za klasické dílo a nejlepší klinický popis psychopatie ve dvacátém století.

Titul odkazuje na masku společenské normalnosti, za kterou se psychopatické osobnosti skrývají. Nápadným znakem psychopatů jsou totiž charismatický šarm a imponující narcistická lehkost a sebevědomí, někdy i na odiv stavěné nerespektování společenských norem. Za nimi se ale často skrývá kruté či antisociální chování v dětství, lživost, výrazná impulzivita a parazitický způsob života. Hřištěm psychopatů jsou promyšlené manipulace, nedostatek empatie a svědomí, promiskuita a navazování krátkodobých vztahů. A jejich zneužívání.

Cleckley ve své knize dokládá, že tito lidé často navenek perfektně fungují a vedou zdánlivě normální život, aby zakryli vnitřní nedostatky své emoční struktury. Nedostatek emocí a touha

FOTO: PROFIMEDIA.CZ

po moci je ale vždy vedou k nutkavě zničujícímu chování. Kanadský psycholog Robert D. Hare později na základě Cleckleyho práce sestavil strukturovaný dotazník, který měl být využíván k odhalení a měření psychopatických rysů osobnosti. Hareův dotazník je ve své revidované podobě standardním diagnostickým nástrojem dnes.

Na psychopaty narazíte všude, ubránit se ale není tak jednoduché. Psychopatie totiž není nemoc, je to spíše zvláštní uspořádání osobnosti. Psychopati nejsou nemocní v pravém slova smyslu, ale mají jinak stavěný mozek, který jinak reaguje – či spíše nereaguje – na nebezpečí, soucit a bolest.

Psychopati jsou také často v prvním osobním kontaktu paradoxně příjemnější a ochotní pomoci v nouzi. Využívají toho, že druhý člověk se po přijetí pomoci cítí být zavázán a neumí se od pomáhajícího odpoutat, případně mu v budoucnu odmítnout protislužbu. Čím inteligentnější psychopat, tím lépe dokáže své pohnutky skrývat a tím promyšlenější jsou jeho manipulace. Slast psychopata vychází z pocitu moci a naprostého ovládnutí druhých; pokud psychopat zaznamená něčí zranitelnost, bude k ní přitahován a nemilosrdně ji využije. Je jako žralok, který kapku krve v moři ucítí na kilometry daleko.

Tam, kde se běžný člověk strachem sesype, psychopat působí jako politý živou vodou. Nebojí se,

^
AU, AU, TO TO BOLÍ!
ALE KOHO VÍC?
POKOUSANOU OBĚť
CHIELLINHO, NEBO
AGRESORA SUÁREZE?
TOHO NA MS 2014
NETÍŽILO SVĚDOMÍ,
POUZE SE OBÁVAL
ODHALENÍ A TRESTU.

„Suárez je známý i pro své mistrovské filmování faulů, kterým pro svůj tým často získává nezasloužené výhody. Přes opakované důkazy televizních kamer zůstává pro většinu uruguayských fandů i médií hrdinou. Nezáleží na tom, jak to ve skutečnosti bylo. Jeho vlastní stádo je mu vděčné a padnout ho nenechá.“

↓ INZERCE

ČESKÁ
OLYMPIJSKÁ
NADACE

ČESKÝ
OLYMPIJSKÝ
VÝBOR

**Finančně podporujeme
děti, které mají
chuť sportovat.**

Zjistěte více na: www.olympic.cz/nadace

HLAVNÍ PARTNER

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

Česká televize

nezmatkuje, rozhoduje se a chová účelně. Jeho cílem je ovládnutí situace a získání moci v závislosti na tom, jak je moc v daném prostředí definována.

„Víme, že je přitahuje prostředí, kde je akce, kde jsou peníze a příležitosti. Kdybych nestudoval psychopaty ve vězení, zkoumal bych je na burze. Když se podíváte na dnešní ekonomické magazíny, jedním z horkých témat posledních let v nich je psychopatický šéf,“ říkal psycholog Robert D. Hare.

Ladný sport jemných žen

Tonya Hardingová vyrůstala s impulzivní a nevyrovnanou matkou, která se rozhodla z dcery vychovat krasobruslařskou hvězdu. Tonya poslouchala, zarputile dřela a už v osmi letech skákala trojné skoky, později vyhrála Americkou brusli i mistrovství USA. Ve dvaceti jako druhá žena na světě skočila těžkého trojitého axela, pak se jí ale postupně přestalo dařit. Žila v násilnickém prostředí, rozvedla se a zase se k manželovi vrátila, a zoufale se bála o svou účast na olympijských hrách v Lillehammeru. Nic jiného než krasobruslení totiž v životě neměla.

6. ledna 1994, dva dny před americkou olympijskou kvalifikací v Detroitu, kdosi spáchal násilný útok na její kolegyni v americkém týmu a největší konkurentku Nancy Kerriganovou. Maskovaný útočník jí po tréninku v hale několikrát udeřil ocelovým teleskopickým obuškem přes nohu a uprchl. Nancy se svýjela v bolestech a musela nominační kvalifikaci vynechat.

FBI začala vyšetřovat, stopy vedly k reprezentační kolegyni Hardingové. Ta sice v Detroitu vyhrála, ale Kerriganová dostala od americké federace místo na olympiádě také, přestože kvalifikaci nejela.

Amerika nemluvila o ničem jiném, obě závodnice dostaly osobní ochranu a krasobruslařské finále z Lillehammeru bylo se sto miliony diváky nejsledovanějším americkým olympijským přenosem historie. Dodnes v USA zůstává třetím nejsledovanějším sportovním přenosem všech dob; jen dva ročníky fotbalového Super Bowlu zaznamenaly víc diváků. Násilí fascinuje a prodává.

V Lillehammeru pak zasáhla vpravdě biblická spravedlnost. Hardingové v zákulisí těsně před nástupem na volnou jízdu praskla tkanička na botě, její tým se horečně snažil lapálii spravit. Tonya nakonec doběhla na led se zpožděním, když už na ni diváci na zaplněném stadionu skoro dvě minuty čekali. Začala, ale po několika desítkách sekund musela jízdu přerušit, v pláči vysvětlovala rozhodčím svůj problém s botou, dostala znovu čas

▼ KRIMI V KRASOBRUSLENÍ: ZLOČINEC TONYA HARDINGOVÁ, ZA NÍ HRDINKA NANCY KERRIGANOVÁ

FOTO: PROFIMEDIA.CZ (2)

na opravu a šanci na novou jízdu. Vyhořela a skončila osmá.

Po olympiádě vyšlo definitivně najevo, že útok naplánovala Hardingová se svým manželem a bodyguardem, aby Kerriganovou odklidili z cesty. Původně ji chtěli dokonce zavraždit, ale nakonec za sto tisíc dolarů najali zločince, který ji měl zchromit koleno. Hardingová o všem věděla, nic neřekla a mařila vyšetřování FBI; v procesu byla i s ostatními odsouzena a z krasobruslení doživotně diskvalifikována.

Příběh z prostředí ladného sportu svou syrovostí už přes dvacet let fascinuje americkou veřejnost a také ukazuje, kam až je sportovec pod tlakem a v touze po úspěchu ochoten zajít. Teď přichází do kin nepřilíš povedené zfilmování příběhu z pohledu Hardingové, které její roli v komplotu relativizuje. Nedrží se příliš skutečností a není ani dobré filmařsky; tak trochu nabízí pohled na dnešní Ameriku Donalda Trumpa. Jenže krasobruslení má ve Spojených státech obrovský potenciál a jeho poškrábáný mediální obraz je třeba pro veřejnost trochu přeleštit.

Koho se to týká?

Psychopati jsou predátoři, kteří nevnímají pocit viny ani trestu a své bližní chápou jen jako kořist či prostředek k dosažení svých zájmů. Nezajíma-

jí je pravidla hry ani city, jen jejich vlastní zájem. Odborníci odhadují, že opravdových psychopatů je v populaci přibližně jedno procento.

Kromě skutečně kriminálně násilných psychopatů existují i psychopaté neúplní, kterých je ale ve společnosti neskonale víc. Neuropatolog profesor Koukolík je nazývá deprivanty a tvrdí, že ve vězení paradoxně končí jen ti neúspěšní.

Ti úspěšní, kteří dokážou své kriminální chování skrývat, nejsou dopadeni nikdy. Najdou si své vlastní hřiště, své chování důmyslně maskují a patří často mezi majetkově nejúspěšnější, nejuznávanější a nejmocnější představitele společnosti. Lákají je ty nejsilnější vlivové struktury, politické strany, mocné organizace a mocenské hierarchie, prostě prachy, moc a korupce v jakékoliv formě. Mezi bankéři, vrcholovými manažery a politiky prý mají více než deseti procentní zastoupení.

Pokud tomu tak je, měli by podobní lidé mít vysoké zastoupení i v médiích, která na velké skupiny obyvatel vykonávají obrovský vliv. V březnu 2018 srazila akcie Facebooku na burze zpráva, že londýnská analytická agentura Cambridge Analytica zneužila profily padesáti milionů uživatelů Facebooku k cílenému ovlivňování americké prezidentské předvolební kampaně. Agentura se pochlubila, že od roku 2013 poskytovala data a ovlivňovala volby v 200 zemích světa.

Sympatický student literatury? Kanibal!

Andrej Romanovič Čikatilo se narodil v malé vesničce na Ukrajině. Jeho otec narukoval do Rudé armády a bojoval za války proti nacistickému Německu. Byl zajat a mučen, nakonec jako válečný zajatec propuštěn. To se ale v té době neodpouštělo, takže po návratu domů byl obviněn z velezrady a popraven.

Syn Andrej byl terorizován vlastní matkou a už odmala byl trochu divný. Nicméně se vyučil, pracoval jako opravář telefonů, později vystudoval ruskou literaturu a pracoval jako učitel, byl ženatý a měl dvě děti. Byl členem strany a zdánlivě bezúhonným člověkem.

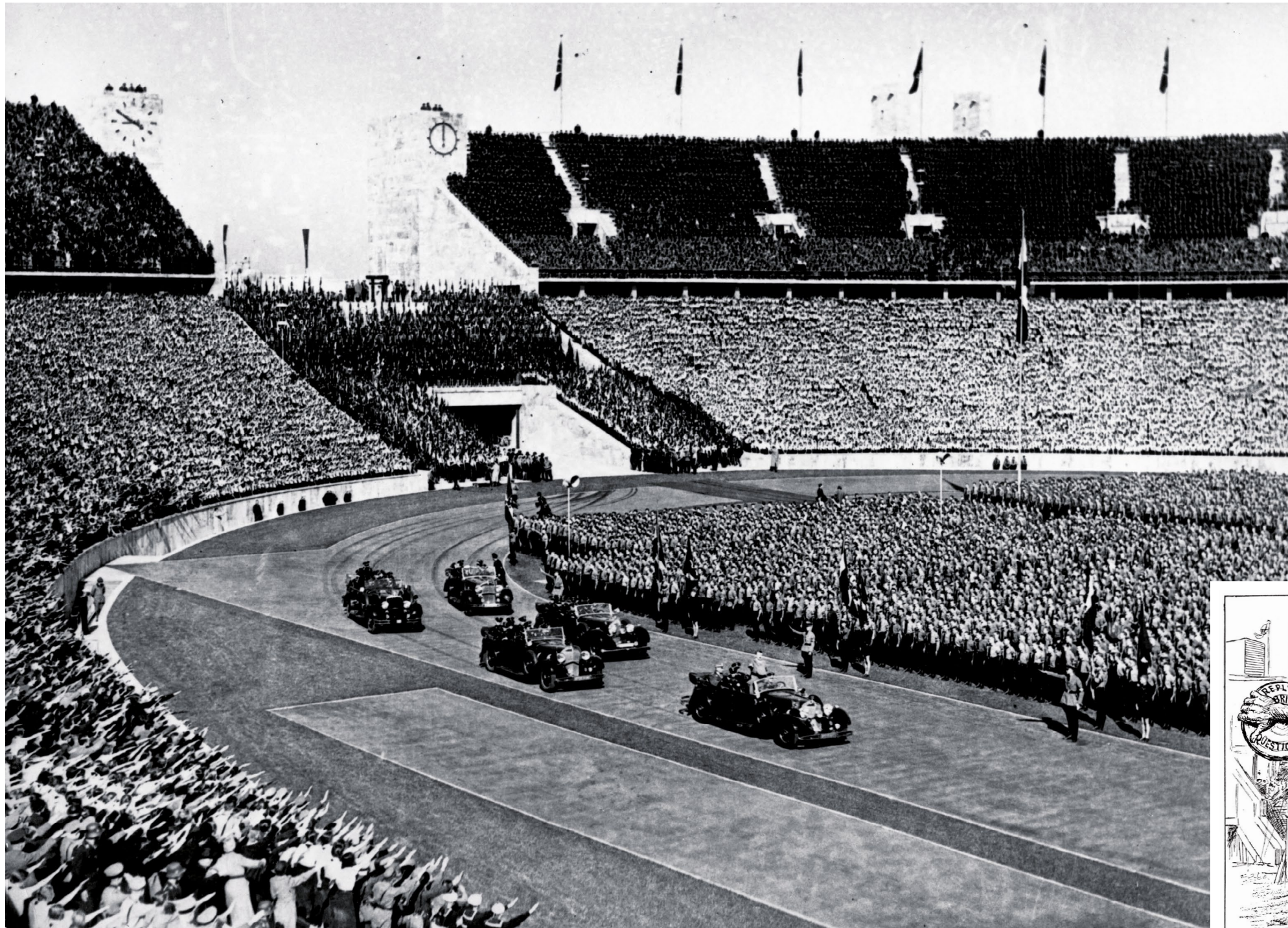
Na vlakových a autobusových zastávkách v okolí Rostova na Donu oslovoval ženy a malé děti a zval je na procházku. Byl výmluvný a přesvědčivý, málokdo mu dokázal odolat. Mezi lety 1978 až 1990 Čikatilo připravil o život nejméně 53 obětí, které znásilnil, zavraždil a částečně snědl.

Badatelé z Cornellovy univerzity v Kalifornii později analyzovali jeho chování a tvrdili, že je lze vysvětlit přítomností zvláštní skupiny nervových buněk v mozku, které byly svou periodicky stoupající aktivitou zodpovědné za touhu uskutečnit další vraždu. Po zločinu

se vždy na určitou dobu odmlčely, než se jejich aktivita probudila znovu. Vědci tvrdili, že neúspěšný zločin nedokázal Čikatilovo chování zastavit, jen vyprovokoval další pokus.

V Čikatilově případu se mělo za to, že touha ovládat a trestat oběti za vlastní nedostatečnost ho vedla k tomu, že jako projev absolutní kontroly část jejich těl pojídal.

1936

DÁREK PRO NĚMECKÉ FAŠISTY OD MOV:
ÚNOROVÉ ZIMNÍ OLYMPIJSKÉ HRY
POŘÁDAL GARMISCH-PARTENKIRCHEN,
LETNÍ V SRPNU BERLÍN.

Globální sport je užívaným prostředkem mediální manipulace už dávno a není důvod se domnívat, že by jeho špičky měly zůstat průnikem psychopatů nedotčeny. A mediálně nejmocnější sporty by měly být ohroženy víc než sporty pozapomenuté. Takže ve fotbale, atletice či boxu bychom podle této logiky měli potkat psychopatů víc než třeba v orientačním běhu.

Systematické průzkumy zřejmě dosud nikdo neprováděl, ale poslední korupční skandály v čele FIFA nebo Mezinárodního olympijského výboru leccos napovídají. Nebo jsou snad české dotační machinace natolik jiné? Kdo se domnívá, že celou budou na ministerstvu školství opravdu vymyslela, naplánovala a zorganizovala jedna bývalá referentka, měl by se nad svým viděním světa vážně zamyslet.

Padouch nebo hrdina

Psychologické výzkumy amerického psychologa Philipa Zimbardo si už dávno našly cestu do vědecké síně slávy. A bez zbytečného sentimentu říkají, že mezi padouchem a hrdinou nemusí být až tak velký rozdíl.

„Kim předstírá svět, jak se
podvylíčení Severokorejci radují
z přemetů. Tohle je teprve ta
nejvyšší psychopatická liga.“

V roce 1971 Zimbardo uspořádal proslulý Stanfordský experiment. Ve sklepe budovy psychologie Stanfordské univerzity postavil kaširované vězení, ve kterém dvanáct náhodně vybraných studentů mělo hrát role vězňů, zatímco dvanáct jiných studentů plnilo role dozorců. Po pouhých šesti dnech musel být experiment přerušen, protože část „dozorců“ začala „vězně“ nemilosrdně zneužívat, bila je a dávala jim krutě zakusit svou moc – prostě jen proto, že ji na základě náhodného výběru mohli vykonávat.

O čtyřicet let později, po zkušenosti z války v Jugoslávii a z amerického vězení Abu Ghraib v Iráku jde Zimbardo úplně opačným směrem. Je zakladatelem Hero Imagination Project – projektu, který chce učit lidi rozumět technikám sociální manipulace a osvojit si způsoby, jak jí čelit. Aby lidé nebyli lhostejnými a nebáli se pozvednout svůj hlas za správnou věc, když je to třeba. Stejní lidé, kteří v jeho původním experimentu hráli dozorce. Zimbardo o těchto tématech přednáší i v České republice, kam zajíždí poměrně často.

Chléb a hry

Nebojácnost, sociální dominance, odolnost proti stresu a vůle vítězit se na první pohled zdají být žádoucí charakteristikou sportovní osobnosti. Sportovní média hledají demony u trenérských jmen jako Williams, Mourinho nebo Petržela. Při veškerém respektu je to ale stěžít na okresní přebor.

Již starořímsí diktátoři věděli, že pokud dají lidu chléb a hry, bude v zemi klid. V roce 1936 sbíral Adolf Hitler body pompézní olympiádou v Berlíně, aby mu o dva roky později Itálie, Francie a Velká Británie v Mnichově vložily do rukou česká pohraniční území. Jiná světová velmoc za pomoci tajných služeb systematicky na olympiádě falšuje vzorky i výsledky dopingových tes-

FOTO: PROFIMEDIA.CZ (2)

^ MIKE TYSON PROSLUL JAKO NEKOMPROMISNÍ BOXERSKÁ MLÁTIČKA I JAKO TEN, CO SOUPEŘÍ HOLYFIELDVI UKOUSL KUS UCHA.

tů a zatlouká a zatlouká, i když všechny důkazy hovoří jasně. Kim plánuje obnovit velkolepou korejskou spartakiádu a předstírá světu, jak se podvyživení Severokorejci radují z přemetů. Tohle je teprve ta nejvyšší psychopatická liga – kam se hrabe Řepka!

Iracionální násilí to věčné zvíře v nás stále fascinuje a přitahuje stejně, jako když boxer Mike Tyson v zápase o titul mistra světa svému soupeři v ringu uhryzl kus ucha. Byl to foul, ale úspěch je dosažení toho, čeho mělo být dosaženo. Současný psychopat už do ringu tak často nechodí. Usměje se na vás, pozdraví a vychválí sám sebe do nebe. Nabídne vám zadarmo, co nikdo jiný a co neodmítnete, aby vás vzápětí ovinul svou pavučinou a vysál vás jako jedovatý pavouk.

V časech nesmyslné společenské korektnosti se už ani termín psychopatie neuzívá. Nahrazuje se výrazy jako sociopatie, porucha osobnosti nebo mimořádný výkon. Jenže slovo psychopat, ač možná nepřesné, na okolí alespoň působilo jako

výstražná žlutá vesta na dálnici – už na dálku varovalo. Dnes vás v době prodaných utkáni ve 3. lize a politické korektnosti před psychopaty a démony nevaruje nic.

A v tom, jak říká psychiatr Radkin Honzák, je právě háček: „Máme-li v životě štěstí a vyhýbáme-li se přístavním putykám, podezřelým brdlohům, hampejzům a chodíme-li večer brzy spát, nemusíme se s kriminálním psychopatem - násilníkem setkat. Ale těch, co po nich policie bude pátrat až za uherský rok, se nám vplete do života mnoho. Někteří rozhodují o osudech a budoucnosti mnoha lidí, jiní je řídí a ti čučkaři dokonce někde vedle nás pracují. Můžeme na ně prstem ukázat jen na základě zkušenosti s nimi i bez Hare Psychopath Checklist. Léčit je nelze, protože oni problém nemají a ani tvrdé vězení v Thajsku je nenapraví. Je lépe se k nim chovat jako k drátům na zem spadlým. A hlavně je nevolit!“

Také už jste někdy po ránu dostali ve stanici metra zadarmo koblihu?

„SOUČASNÝ PSYCHOPAT VÁM
NABÍDNE ZADARMO, CO NIKDO
JINÝ A CO NEODMÍTNETE, ABY VÁS
VZÁPĚTÍ OVINUL SVOU PAVUČINOU.“